

OSVRTI

STATUT GRADA DUBROVNIKA GODINE 1272.

Dubrovački Statut je, zacijelo, jedan od najsadržajnijih, najsvestranijih i najobuhvatnijih među Statutima hrvatskih primorskih komuna. Nije najstariji, ali je uzorak života i rada jedne komune u kojoj se zakonodavni, upravni i gospodarski život razvija po normama razvijenih jadranskih pa i sredozemnih komuna u prvom redu talijanskih.

Već prvo izdanje, koje je u seriji MH-JSM, sv. IX, 1904, a u redakciji dvojice najeminentnijih tadašnjih znanstvenika Baltazara Bogišića, na području dubrovačkog prava i Konstantina Jirečeka, iz područja povijesti, objavila JAZU, izazvalo je takvo zanimanje javnosti da se našlo gotovo u svim sveučilišnim i drugim znanstvenim europskim bibliotekama. Njegov sadržaj su stoljećima istraživali pravnici različitih struka (upravno, crkveno, nasljedno, pomorsko, krivično, radno i dr. pravo), povjesničari različitih usmjerenja, urbanisti i dr.

U izdanju iz god. 1904. autori-priredivači iznijeli su opširan uvod o sačuvanim rukopisima, njihovom međusobnom odnosu, dodacima, pravnim aktima prije njegova službenog proklamiranja god. 1272. i to predstavili znanstvenoj javnosti na latinskom jeziku.

Tijekom vremena ti primjerci Statuta postali su rijetkost, čak i u bibliotekama. Nastala je potreba da se ponovno objelodani. Tu je zadaću preuzeo dubrovački Historijski arhiv. Zadržao se nepromijenjen dosadašnji latinski tiskani tekst i index. Malo bi tko, naime, mogao nadmašiti Bogišić-Jirečekomu akribiju i savjesnost.

Budući da je pravno-povijesna znanost u mnogo čemu napredovala od godine prvog izdanja do danas, bilo je zahtjevno napisati novi uvod. To je uradio sveuč. prof. Pravnog fakulteta u Splitu Ante Cvitanić. U širokom luku obrazlaže mjesto i značenje dubrovačkog prava u izgradnji vlasti i ko-

mune/države. Zatim sustavno raščlanjuje, prema pravničkim klasifikacijama: osobno (statusno), obiteljsko, stvarno, obvezno, nasljedno, pomorsko, krivično, postupovno (procesno) pravo sadržano u Statutu. U zaključnom razmatranju konstatira da »su elementi slavonsko-romanske simbioze, karakteristične za sumu geneze Dubrovnika, utkani i u dubrovačko srednjovjekovno pravo« (45); da »sa svojih 450 godina trajanja Dubrovačka Republika je doista, kako je već u znanosti utvrđeno, bila državno-pravni subjekt najdužeg povijesnog trajanja na jugoslavenskom prostoru, najznačajnija hrvatska, jugoslavenska i uopće slavonska afirmacija na Mediteranu i jedina pomorska republika na Balkanu« (46); »da je po bogatstvu svoga sadržaja i po sistematičnosti jedan od najvrednijih hrvatskih, jugoslavenskih, pa i evropskih pravnih spomenika; da ga, s obzirom na njegovo važenje i nakon 1358. godine kada je Dubrovnik prerastao u državu, možemo nazivati i zakonskim kodeksom... U njemu se posebno ističu pomorsko pravne odredbe na osnovi kojih bi se, iako nisu tako razgranate kao suvremene, i danas moglo naći rješenje za veći broj pitanja koja se pojavljuju u praksi« (47). Ova uvodna studija je veliki znanstveni pomak od one koju su napisali prvi priredivači. Autor ju je popratio sa impozantnom literaturom koja odražava napore i nova dostignuća naše historiografije o Dubrovniku.

Druga vrijednost ovog izdanja jest prijevod teksta na hrvatski jezik. To su učinili dr. Mate Križman i dr. Josip Kolanović. U »Riječi prevodioca« ukazuju na koje su poteškoće nailazili prilikom pretočivanja prijevoda na suvremeni jezik. U prvom redu je način kako »biti što izričiti i što nedvosmisleniji«, jer pravna norma može samo tako biti jasna. Po njihovim riječima Statut iz god. 1272. »nosi tragove jezične posebnosti predrenesansnog latinskog jezika što se na cijelom obalnom području or-

ganski razvija iz latiniteta iz rimskih vremena pod utjecajem bizantskog i slavenskog jezičnog sloja» (50). Kasnije su činovnici donijeli krajem XIII. st. i drukčiji latinski jezik. Podvlače da je dosta truda »iziskivalo traženje odgovarajućih hrvatskih izraza s raznih terminoloških područja kao što su brodarstvo... gradogradnja... sudstvo... novčarstvo... ribolovstvo... Za mnoge stručno tehničke izraze s tih područja nema odgovarajućih riječi u hrvatskom književnom jeziku, pa smo morali upotrijebiti riječi iz mjesnog narječja» (51). Prijevod je ne samo po smislu točno

»uhvaćen«, nego je jezično-stilski dotjeran. Prevodioci su uspjeli naći odgovarajuće hrvatske izraze za pravne pojmove iz davnih vremena tako da ih suvremeni čovjek može adekvatno razumjeti i shvatiti. Mnoga će njihova jezična rješenja, zacijelo, ući u prevodilački leksik našeg srednjovjekovnog latiniteta.

Dobro je da se Statuti prevode, jer široki slojevi preko njih pronađu u prošlost, svoje korijene.

Josip Lučić

Josip Lučić, *IZ PROŠLOSTI DUBROVAČKOG KRAJA U DOBA REPUBLIKE*, Biblioteka »d« časopisa Dubrovnik, knj. 14, Dubrovnik 1990.

Zbirka radova prof. dr. Josipa Lučića pod zajedničkim naslovom »Iz prošlosti dubrovačkog kraja u doba Republike« sadrži 14 radova od kojih je 13 već tiskano u raznim edicijama, dok se rad »Pučki zborovi na Šipanu« objavljuje prvi put. Radovi se odnose na lokalnu povijest s težištem na unutrašnjoj organizaciji uprave, gospodarskim, vjerskim i političkim prilikama u predubrovačkom razdoblju i kasnije u sklopu Dubrovačke Republike.

Temeljen na izvorima iz dubrovačkog Historijskog arhiva, s mnogo dosad nepoznatih podataka, osobito iz unutrašnjeg života Republike, bogati toponomastičkom i onomastičkom gradom, spomenuti radovi značajan su doprinos sagledavanju dubrovačke prošlosti, ne samo lokalno u pojedinim regijama, već i u širem kontekstu balkanskih zbivanja.

Historijska topografija dubrovačke Astoreje

Autor donosi toponimiju najstarijeg dubrovačkog izvogradskog teritorija s godinom prvog pronađenog spomena u historijskim izvorima te s etimološkim i semantičkim tumačenjima nazivlja. Bilježi i niz sakralnih objekata iz 13. i 14. stoljeća.

Prošlost elafitskog otoka Šipana (do 1300. godine)

Pored povijesti Šipana prije dolaska Dubrovčana daju se toponomastička objašnjenja i navode najstariji šipanski kulturni objekti. Analiziraju se zemljovlasnički od-

nosi na Šipanu u 13. stoljeću s naznakom vlasteoskih rodova i pučana koji su posjedovali zemlju, zatim privredne grane, te državna uprava. Na kraju se donosi etnička struktura Šipana u 13. stoljeću uz poimenički popis njegovih žitelja. Autor zaključuje da je u posljednjoj četvrtini 13. stoljeća simbioza Slavena i Romana već pri kraju i da je hrvatski etnički element u potpunosti predvladao uz neznatan broj preostalih Romana.

Pučki zborovi na Šipanu

Autor izlaže odredbe koje su se čitale na pučkim zborovima te donosi pregled dusticijera i stimatura (procjenielja) za Sudurađ i Luku Šipanjsku u 17. 18. i početkom 19. stoljeća.

Lopud i Koločep u XIII stoljeću

Obrađuju se zemljovlasnički odnosi na Lopudu i Koločepu u 13. stoljeću s popisom vlasnika zemlje. Opisuju se gospodarske prilike, naznačuju sakralni objekti te stanovnici tih dvaju otoka koji su spomenuti u povijesnim vrelima iz 13. stoljeća.

Pučki zborovi na Lopudu i Koločepu od 17. do 19. stoljeća

Uz organizaciju uprave u vrijeme Dubrovačke Republike autor navodi odredbe koje su se čitale na pučkim zborovima u 17. i 18. stoljeću. Donosi popis šipanjskih ribarskih posta te blagdana.